

A Váci-utca negyven év előtt.

Irtó: Jeszenszky Sándor.

Pest legrégibb utcája a Váci-utca. Ugy értem ezt, hogy nem változott, nem évtől el, jellegét állandóan megtartotta, mert több mint száz esztendője a Váci-utca Pest, Budapest, sőt az ország első üzleti és sétáló utcája. A városnak közepén volt és van ma is.

A pesti városélet, másfélszázada legtöbbet szereplő színhelye a Váci-utca. Mindég hű képét adta az egész városnak, vele élt, finomodott, gazdagodott. Minden városleírásban, pesti képen szerepel és mindég büszkesége volt e város lakóinak. Jól ismerjük a mult század Váci-utcaját, a nagyvárossá törekvő kis Budapest fényárban uszó központját, ahol daliás arslánok és csinos asszonyok sétálgattak. Ismerjük a metropolissá fejlődött fővárosnak ezt az üzleti szalonját is, de eddig a legkevesebb szó esett arról, hogy milyen volt a Váci-utca közvetlen a millenium előtt, mikor Budapest a provincialitásból valóban fővárossá, világvárossá kezdett átalakulni. Ezért emlékezem én most meg a negyven év előtti Váci-utcáról. A későbbi idők emléke már összefolyik, de az első gyermekkori benyomás biztos; akkor ismertem én meg a Váci-utcat.

Negyven év előtt a Váci-utca csak a Városház-terig, a mai Piarista rendházig terjedt. Az Eskü-uton tuli részt, mely akkor Lipót-utca volt, csak a Belváros szabályozása után keresztelték át. Négy évtizeddel ezelőtt már állott a Thonet-ház, Lechner Ödön gyönyörű alkotása. Ez volt Budapesten az első vasszerkezetű üzletház, melynek alul teljes nyílásai vannak, nagy üvegkirakatokkal. A mellé levő épületben, melyben ma mozi van, volt a Nemzeti Szálló. A Váci-utca és Gizella-tér sarkán nevezetes üzlet volt a Calderoni. Nagy bor-szeszhőmérő volt az ajtajában, meg barométer. Ott tájékozódott mindenki a hőmérséklet és az időjárás felől. „Ma a Calderoninál öt fok hideg volt” — mondották télvíz idején E cég tulajdonosa, keletázsiai muzeumunk alapítója, ismert volt különös passzióiról. Egy ilyen kedvtelése volt a gépkocsi, az automobil őse. Volt egy brieskája, rendes brieska, vaspántos kerekkel. Ezt hátulról fűtötték, ugy emlékezem, hogy gőz hajtotta. Hopp néha befűtötték ebbe a megbámult masinába, barátaival felült rá és fényes dőlben végig robogtak a Váci-utcán. „Mégis huncut a német” — mondták a sétálók. A Városház-teren rendszerint már elromlott a masina és azután megint egy félévig csinálták, hogy újra fel lehessen ülni rája. A Calderoni üzlet felett volt Görgey István körjegyzői irodája. Dél tájban gyakran lehetett látni erre sétálni Görgey Árpádot, István öccsével.

De menjünk befelé, a Kristóf-tér sarkán, a Nagy Kristóf szobra alatt fényképészkirakat volt. Nevezetessége akkor ennek az utcának a különlegességi trafik a Régiposta-utca sarkán. Ez volt az egyetlen ilyen üzlet akkor a városban. Itt árulták a szőke Purzsicsánt, a Princessas-cigarettát, a híres Regália Mediát, a Tisza-szívat, a havannákat és az akkor divatos egyiptomi márkát, a vastag Panajotti cigarettákat. Ez a trafik akkor aranybánya volt; két sarokajtáján csak úgy tódult ki-be a sok ember, karácsony táján pedig mozdulni sem lehetett benne. Hordárok, pincérek egész batyukat cipelték el onnét. Az üzlet köpadlója mindég fűrészporról volt felhíntve. A pult mögött négy-öt kisaszony szolgált ki, egyforma kötényűk volt. Közöttük két testvér, az egyik nagyon szép, fekete. Engem azonban jobban érdekelt a kirakat cikkcakkos „W”-szivarja. El is határoztam, hogy ha felnövök csak ilyet fogok szívni. Mondanom senkinek, hogy többek között ez a vágyam sem teljese dett be.

Szemben a trafikkal volt a Korona-kávéház, fehér lambéria, kevés aranydíszel. Ez a kávéház arról volt nevezetes, hogy ép úgy, mint a kávét, csibukot is lehetett rendelni és a pincér hozta a pupozva megtömött török pipát és reátette az égő illatos taplót. A kényesebb vendégek magukkal hozták vastag, boroslyán szópókájukat és rá csavarták a szára.

A trafik mellett volt a Brunner, a legnagyobb játékkereskedés. Oroszlánrésze van abban, hogy én akkor olyan szorgalmas váciutcai sétáló voltam. Ennek a kirakatát legalább havonta egyszer minden pesti gyerek megnézte. Itt láttuk először a német mechanikus-játékokat, itt szaladgált egy kis vasut alagutakon keresztül, itt láttuk az első kis gőzgépet és egész ólomhadserg vonult fel, óriási beszélőbabák, triciklik, csákók, kardok között. Annyi meredt, vágyakozó szempárt, azt hiszem, nem tükrözött egyetlen más kirakat sem, mint ez. Volt még egy másik játékkereskedés is a Rippl, a Türr István-utca sarkán. De ennek nem volt olyan szárnyaló fantáziája, mint a Brunnernek. Nála nem volt olyan vonzó össze-visszaság; kirakatában rendszerint a Richter köépitő-szekrény legnagyobb feladatait építette fel.

A Párizsi-utca sarkán volt a Huzella-féle sportüzlet. Ennek a kirakatát azért néztük meg, mert mindég volt benne egy-két sporttárgy, humoros, négercsufoló amerikai, színes litografia. Ha

most azt kérdezik tőlem, hogy milyen volt az a fényár, amelyben uszott a Váci-utca, bárhol erőltetem az emlékezésem, nem látom sötétebbnek a mainál. Lehet, hogy nekem akkor jobban ragyogott minden. Már lógott egy pár dróttal befont hatalmas tejüvegömb; szénszálas, villamos ivilámpa. Ezek zugtak, zümmögtek. Általában azonban gázvilágítás volt, még nem is Auer-rendszerű. A kirakatok felett gázreflektorok nyultak előre, melyek fényüket a kirakatba és a járdára vetették. Akkoriban nem hat órákor zárták az üzleteket, addig voltak nyitva, ameddig jónak látták, sőt a Calderoni mellett a Koller báli szezonban még tizenegykor is nyitva volt, hogy a vigadói bálókra siető urak egy-egy fehér nyakkendőt, vagy kesztyűt vehessenek. Vasárnap pedig délig minden üzlet nyitva volt. Ezek a körülmények az esti és vasárnap déli korzót még élénkebbé tették. Tele volt az utca, a kocsit is sétálókkal. Kocsi csak lépésben mehetett; de ki sietett akkor? Ide törekedett mindenki, a dunaparti korzó akkor nem volt olyan népszerű, különösen télen nem; oda csak a „higenisták” mentek sétálni.

En rendszerint a Brunner előtt, vagy a Küfferle cukorkaüzlete előtt szerettem ácsorogni, mert mit lehet tudni, hogy a nagymama nincs-e adakozó kedvében, már pedig akkor ne legyünk távol a vágyak központjaitól. Kortársaim közül sokan gondolkozhattak így, amire a helyek látogatottságáról következtethettem. Nekem különben valahogy úgy tűnik fel, hogy abban az időben majdnem mindenkinek volt nagymamája, akire számítani lehetett.

Előttem áramlott a tömeg. Félénken néztem fel arra a pár monoklitól szigorú arcú közismert gavalérra, akik akkor vezéregyenységei voltak a korzónak és akik közül néhányat ma is látok, de már nem oly délecegek. És akkoriban annyi gyönyörű néni sétált ott. Olyanok voltak, mint a pezsgős kehely; alul vékony, felül hirtelen szétterjed. A Korona-kávéház ablakában álltak a savanyu kritikusok. Szájukban a csibuk és még lóbálták is, hogy jobban égien. Valami nyugodt elégedettség volt ezen az utcán akkor. Tempósan mozogtak, lassan mentek.

Nyolc óra tájban megérkeztek a képviselők. A szabadelvű párt Lloyd-épületbeli klubjából jöttek. Ezek megjelenése juttatta az emberek eszébe, hogy már késő van, vacsorázni is kell. Erre megkezdődött az oszítás és mire báró Podmaniczky Frigyes, az elmaradhatatlan kockás paletóban, pörge kalappal és a nyakkendőbe tűzött székfűvel, aprókat lépve feltűnt a Kristóf-tér felől, a lehuzott vasredőnyök zaja jelezte mindenünnét, hogy vége a korzónak, a Váci-utca álomra hajtja a fejét.